

УДК 37.013.32

 Криницький Є.А.

ПРИНЦИПИ ТА ПРІОРИТЕТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ДО РОБОТИ З МОЛОДІЖНИМИ ГРОМАДСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

А Розглядаються поняття «принципи формування готовності», «самовизначення та становлення майбутнього соціального працівника», формування морально-психологічної готовності до професійної діяльності соціального працівника з молодіжними громадськими організаціями.

Ключові слова: принципи та пріоритети діяльності, соціальний працівник, громадська організація.

Постановка проблеми. Зміни, що відбуваються в усіх сферах суспільства, зокрема в соціальній і політичній сфері України, детермінують оновлення вимог до професійної підготовки випускників вищого навчального закладу. Це, насамперед, стосується майбутніх соціальних працівників, адже їх безпосередня професійна діяльність активно впливає на становлення громадянського суспільства та розвиток демократії в Україні.

З огляду на це, важливим завданням підготовки майбутніх соціальних працівників є формування готовності до роботи з громадськими організаціями, особливо молодіжними. У процесі професійної освіти необхідно створювати передумови свідомо та якісно, на високому професійному рівні стимулювати та розвивати у молодого покоління інтерес до вирішення актуальних проблем конкретної територіальної громади, формувати практичний досвід громадянських дій і демократичної поведінки.

Під час формування готовності не варто її асоціювати лише з вихованням певних рис у студентів – головну увагу треба приділити цілісному доведенню результатів усього навчально-виховного процесу відповідно до вимог й умов їх майбутньої професійної діяльності. Саме готовність відцентрує результати навчання, оскільки передбачає інтеграцію фахової підготовки та поліаспектний вплив на особистість студента.

Результати аналізу останніх публікацій і досліджень учених, які займаються розробленням питань формування готовності до професійної діяльності свідчать про наявність наукових розробок структури та принципів формування готовності майбутніх соціальних працівників. Зокрема, Л.А. Кудашова розподіляє процес навчання на три етапи:

1) виконання завдань із професійної орієнтації абітурієнтів, відбору з них тих осіб, хто бажає

та має здібності успішно після вступу до вищу засвоїти навчальну програму, проведення спеціальних заходів для швидкої адаптації першокурсників;

2) робота з формування готовності майбутніх соціальних працівників у процесі навчання – під час вивчення загальних гуманітарних і спеціальних фахових дисциплін;

3) закріплення компонентів сформованої готовності в умовах практики перед початком професійної діяльності в соціальній сфері [2, с. 55].

Н.Є. Мойсеюк вказує на те, що на початку навчання формування готовності зумовлюється наявною структурою навчальних планів, а також їх навчальною та виховною функцією. Він стверджує, що при підготовці соціальних працівників не варто також забувати і про інтеграцію в навчання, що виявляється у використанні міждисциплінарних зв'язків, коли відбувається ознайомлення з умовами майбутньої діяльності. І якщо певні закони філософії та логіки не надто запам'ятовуються студентами, то знання з історії рідної країни чи світу є безпосередньою ознакою культурної та ерудованої людини та, відповідно, носія вищої освіти.

У загальному методичному аспекті ці знання є фоновими, поряд із формуванням необхідних навичок і вмінь шляхом організації навчальної діяльності, виконання вправ і тренінгів, самовиховання, самоналаштування на ефективну навчальну діяльність, яка таким чином трансформується у професійну [4, с. 178].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Зважаючи на вагомий та змістовний дослідження принципів і структури готовності майбутніх соціальних працівників, вивчення змісту освіти при підготовці відповідних фахівців питання принципів і пріоритетів формування го-

товності студентів до роботи з молодіжними громадськими організаціями залишається мало вивченим. Окрім того, через розуміння принципів і пріоритетів у підготовці майбутніх соціальних працівників потребує вдосконалення підходів до їхньої підготовки.

Метою даної статті є аналіз та виокремлення основних принципів і пріоритетів у формуванні професійної готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Остаточно комплекс знань для формування професійної готовності вимальовується наприкінці навчання у виші, під час засвоєння студентами – майбутніми соціальними працівниками спеціальних (вузькопрофесійних) дисциплін.

На основі аналізу наукових досліджень визначили принципи формування готовності студентів до майбутньої професійної діяльності:

- *принцип цілісності* передбачає органічний взаємозв'язок філософсько-культурологічної та власне педагогічної складових освіти як в інваріантному, так і варіативному змісті знань загальногуманітарного та професійного циклів навчальних дисциплін, а також знань зі спеціальних навчальних предметів;

- *принцип системності* як методологічний принцип трансформації змісту освітнього процесу передбачає включення до його складу філософських, наукових і релігійних поглядів на проблеми світосприйняття, визначення свого місця та призначення у світі, а також знань і вмінь рефлексії майбутнього соціального працівника щодо власної готовності самостійно орієнтуватися в цих проблемах;

- *принцип аксіологічного підходу*, що передбачає систему відбору системних професійних знань та їхнього структурування, за прерогативи в комплексі готовності етичних цінностей [5, с. 22; 2, с. 56].

За цими принципами основою духовного самовизначення та становлення особистості майбутнього соціального працівника є такі чинники:

- орієнтація змісту освіти на виховання та розвиток у студентів ціннісних уявлень про призначення людини;

- залучення таких студентів до системи високих духовних цінностей, де домінує настанова на роботу, спрямовану на благо для інших людей (сутність соціальної роботи);

- пріоритет особам, які здатні до самовиховання, до свідомого вибору адекватної життєвої позиції [3, с. 366].

Технологія освітнього процесу, що орієнтований на формування духовно-етичної сфери особистості реалізується відповідно до методологічних принципів, які визначені на основі аналізу методологічних підходів до організації процесу духовно-етичного виховання:

- принцип індивідуально-творчого підходу до організації навчально-пізнавальної діяльності студентів передбачає індивідуалізацію процесу навчання не лише на рівні особистісного діяль-

нісного підходу, але й на рівні позитивного емоційного переживання, що є необхідною умовою самореалізації особистості й інтеріоризації духовних та етичних цінностей соціальної роботи у внутрішній світ особистості;

- принцип взаємозв'язку пізнавальної та трансформативної навчальної діяльності студентів передбачає стимулювання самопізнання й оволодіння особистістю прийомами рефлексії з метою самоуправління та виконання завдань самореалізації на рівні внутрішнього відчуття саморозвитку [6, с. 42].

Формування морально-психологічної готовності студентів до майбутньої соціальної діяльності, розглядається як головний і основний пріоритет навчання, а тому воно становить цілеспрямований, організований процес, що характеризується включенням студентів у різноманітну діяльність й актуалізацією внутрішніх суперечностей між досягнутим і необхідним рівнями професійно-особистісного становлення, що є рушієм у моральному та психічному розвитку студентів.

У навчально-виховному процесі однією з головних передумов ефективного професійно-особистісного розвитку майбутнього соціального працівника та формування в нього морально-психологічної готовності (як провідної в комплексі фахового становлення) є гуманістична спрямованість особистості. Системно-функціональний аналіз змісту соціальної роботи як професійної діяльності визначає її суто гуманістичний характер відповідно до її мети, засобів, методів і результатів, що передбачають розвиток гуманістичного потенціалу особистості спеціаліста.

Пріоритет гуманізації в контексті підготовки соціальних працівників, безпосередньо пов'язаний зі специфікою їхньої діяльності. Як ми вже говорили, представником цієї професії, що покликаний здійснювати гуманне ставлення до людей, не може бути людина, яка далека від гуманістичних ідеалів або не здатна досягати гуманні цілі гуманними засобами [7, с. 82].

Тобто педагогічне керівництво формуванням готовності майбутнього соціального працівника передбачає насамперед ставлення до студента як до унікальної особистості, що свідомо вибрала таку специфічну професію, а тому передбачається персоналізація професійної підготовки, що зумовлює установку на сприйняття кожної людини як цікавої, не схожої на інших особи, яка заслуговує на повагу та допомогу, якщо така необхідна.

Така персоналізація передбачає включення студента в практичне середовище, його участь у процесі соціальної роботи в період навчання, що дозволить йому стати спеціалістом-практиком ще до закінчення вишу. Таким чином, теоретико-методологічна основа його знань перетворюється на практичну. Для цього також потрібні співробітництво та взаємодія студентів – майбутніх соціальних працівників – з практиками управлінського та технологічного рівнів, які допоможуть виробити певні риси професійної компетентності, потрібні особистісні якості, мотивацію, розвинути творчу індивідуальність.

Тому методисти визначають відповідні умови формування професійної готовності під час навчання: гуманістична спрямованість навчально-виховного процесу; дотримання особистісно-діяльнісного підходу; практична орієнтованість процесу підготовки майбутнього спеціаліста соціальної сфери [4, с. 179].

Виходячи з цього, діяльність із підготовки такого спеціаліста розподіляється на процес навчання, позааудиторну підготовку, проходження навчальної та суспільної практики.

Проводячи аналіз навчальних програм і навчальних планів країн Західної Європи та Америки, саме практика відіграє вирішальну роль у цій підготовці, а в деяких країнах (Великій Британії) – пріоритетну. З огляду на це, практика студентів – майбутніх соціальних працівників та їхня практична підготовка до роботи з молодіжними громадськими організаціями є наступним пріоритетом у формуванні готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями.

Практика є найкращою можливістю перевірки набутих теоретичних знань, можна сказати – переведення їх у практичну площину. Також цей різновид навчальної діяльності дозволяє набуті поглиблених знань, які можуть бути відсутні в теоретичних розробках. Ми бачили, що в окремих вишах України проходження практики передбачено на кожному курсі, щоб не було розриву між теоретичними і практичними знаннями.

З психологічного боку практика стає першим випробуванням для студентів в їхній майбутній професійній діяльності. І саме тут визначається ступінь їхньої професійної готовності: чи може студент адаптуватися до неочікуваних умов роботи, швидко включитися в неї, розв'язувати професійні завдання, діяти в нестандартних ситуаціях. Треба зазначити, що низький рівень професійної готовності у подальшому може зумовити зниження інтересу до обраної професії [8, с. 44], що негативно впливатиме на результати професійної діяльності.

Важливою складовою підготовки соціального працівника є самостійна робота, коли виявляється особиста зацікавленість студента в набутті більшого обсягу знань. В умовах самостійної підготовки формується здатність до самостійного вирішення певних проблем, творчий підхід до їхнього розв'язання. Коли студент виявляє високий

рівень таких здатностей, він може зацікавитися й участю в науково-дослідній діяльності.

Висновки з даного дослідження. Проаналізувавши основні пріоритети та принципи у формуванні готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями можна зробити наступні висновки. По-перше: при формуванні готовності майбутнього соціального працівника до роботи з молодіжними громадськими організаціями основу складають принципи цілісності, системності, акмеологічний та аксіологічний підходи.

Основними пріоритетами при формуванні готовності майбутнього соціального працівника мають стати орієнтація на формування духовно-етичної сфери особистості, морально-психологічної готовності студентів до майбутньої соціальної діяльності, гуманізація освіти.

На підставі аналізу основних принципів та пріоритетів формування готовності майбутнього соціального працівника до роботи з громадськими молодіжними організаціями *перспективами подальших наукових розвідок* можуть стати дослідження змісту педагогічного керівництва формуванням такої готовності, а також теоретико-методологічні засади його практичної реалізації у вищих навчальних закладах України, що готують фахівців соціальної сфери, зокрема соціальних працівників.

Список використаних джерел

1. Дьяченко, М. И. Готовность к деятельности в напряжённых ситуациях: Психологический аспект / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович, В. А. Пономаренко. – Минск : Изд-во «Университетское», 1985. – 206 с.
2. Кудашова, Л. А. Формирование морально-психологической готовности студентов вузов – будущих социальных работников к профессиональной деятельности : дисс... на соиск. уч. степ. канд. пед. наук : 13.00.01 / Л.А. Кудашова. – Саратов, 2002. – 190 с.
3. Мойсеюк, Н. Е. Готовность до професійної діяльності: суть і шляхи формування / Н. Е. Мойсеюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. праць. Вип. 12 / І. А. Зязюн та ін. – Київ : Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2006. – С. 364–368.
4. Курляк, І. Є. Концептуальні підходи до професійної підготовки соціальних працівників у національному університеті «Львівська політехніка» / І. Є. Курляк, Н. М. Гайдук // Актуальні проблеми професійної підготовки фахівців соціальної роботи в Україні і за рубежом : зб. наук. праць за матер. міжнар. наук.-практ. конф. – Ужгородський нац. ун-т. – 2003. – С. 176–180.
5. Беляева, В. А. Проблемы формирования духовно-нравственной культуры учителя в системе университетского педагогического образования / В. А. Беляева // Научные труды. Серия: Психолого-педагогические науки. – Москва : Прометей, 1999. – С. 20–26.
6. Леонтьев, А. Н. Потребности, мотивы и эмоции / А. Н. Леонтьев – Москва : Политиздат, 1978. – 248 с.
7. Ковальчук, М. А. Проблема гуманизации обучения в контексте подготовки социальных работников / М. А. Ковальчук // Социальная работа. – 1992. – №5. – С. 81–88.
8. Монастырский, В. А. О морально-психологической подготовке будущих социальных работников к производственной практике : материалы практической подготовки будущих специалистов социальной сферы в вузе / В.А. Монастырский ; отв. ред. Г.П. Дьячек. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2000. – 159 с.

Дата надходження авторського оригіналу до редакції : 23.02.2015

Криницький Е.А. Принципы и приоритеты формирования профессиональной готовности будущего социального работника к работе с общественными молодёжными организациями.

А Рассматриваются понятия «принципы формирования готовности», «самоопределение и становление будущего социального работника», формирование морально-психологической готовности к профессиональной деятельности социального работника с молодёжными общественными организациями.

Ключевые слова: принципы и приоритеты деятельности, социальный работник, общественная организация.

Krynytsky Ye. A. Principles and priorities of forming the future social worker's professional readiness to cooperation with the youth NGOs.

S The article highlights the notions like «principles of forming the readiness to something», «self-determination and becoming the future social worker», «forming a social worker's moral and psychological readiness to professional activities in connection with the youth NGOs».

Key words: principles and priorities of activities, a social worker, a non-governmental organization (NGO).